

YTTRANDE

2016-02-29

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2015:88 Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design

Diarienummer Ku2015/02481/KL

1. Akademiska Hus remissvar i sammanfattning

Sammanfattningsvis vill Akademiska Hus AB framföra följande inför utvecklingen av den framtida svenska arkitektur-, form- och designpolitiken:

- Bolaget menar att utredningen inte tillräckligt tydligt har definierat begreppet gestaltad livsmiljö och att detta får till följd att många av utredningens förslag därmed blir mycket vaga.
- Bolaget delar synen på utredningens uppfattning om vikten av att driva en politik kring hur den fysiska miljön runt människan kan samspela med en utveckling av samhället i stort. Det ligger väl i linje med Akademiska Hus syn på att de fysiska kunskapsmiljöerna påverkar lärande och innovation.
- Bolaget tillstyrker i stort de förslagna målen för den statliga arkitekturpolitiken.
- Bolaget avstyrker förslagen om att införa en särskild myndighet för gestaltad livsmiljö samt inrättandet av en riksarkitekt. Istället bör man pröva möjligheter till ett utökat och förtydligat uppdrag till Boverket gällande arkitekturfrågor och hållbarhetsfrågor i stort.
- skulle Boverket kunna ovan föreslagna uppdrag.
- Bolaget är positivt till en ökad samordning mellan de statliga fastighetsbolagen, men avstyrker förslaget om inrättande av en särskild fond där medel tas från de statliga bolagens omsättning.
- Bolaget avstyrker förslagen om samordning och särskilda uppdrag till de statliga bolagen som presenterats av Statens konstråd i utredningen.
- Bolaget välkomnar satsningar på både ökad export och skol- och kunskapsmiljöer. Akademiska Hus ställer gärna sin expertis till förfogande för framtida insatser.
- Bolaget välkomna förslag om ökade insatser kring forskning och innovation inom området och framhåller särskilt vikten av insatser som i sig bidrar till att främja en hög kvalitet på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdena.

2. Grundläggande synpunkter och perspektiv på utredningen

Enligt utredningsdirektivet ska utredningen ta fram en ny politik för hur arkitektur, form och design kan bidra till att lösa framtida utmaningar. Uppdraget omfattar även att analysera begreppsanvändning och språkbruk för kommunikation av arkitektur, form och design.

Utredningen har i sitt angreppssätt öppnat för att politiken kan och bör ta stora och viktiga grepp kring den fysiska miljön runt människan och miljös betydelse för hur vi kan hantera många av de problem och utmaningar vårt samhälle står inför. Det kanske kraftfullaste angreppssättet ligger i valet av namn på utredningen "Gestaltad livsmiljö". Detta innebär också ett problem som följer stora delar av utredningen och de förslag som presenterats. I analysen av begreppsanvändning saknas helt en definition av begreppet gestaltad livsmiljö. Istället verkar det i utredningen genomgående vara underförstått att om bara arkitektur, form och design ges förutsättningar för större genomslag kommer det att föra med sig mer av det goda i samhället och mindre av det onda. Men varför och på vilket sätt definieras sällan. Som en konsekvens av ottydligheten i begreppsdefinitionen blir därför många förslag i utredningen mycket vaga och svåra att ta ställning till.

Akademiska Hus delar utredningens uppfattning om vikten av att driva en politik kring hur den fysiska miljön runt människan kan samspela med en utveckling av samhället i stort. Det ligger väl i linje med Akademiska Hus syn på hur ett medvetet arbete med de fysiska kunskapsmiljöerna påverkar prestationerna vad gäller lärande, innovation mm. Bolaget vill också betona betydelsen av hur vi använder begrepp kring arkitektur, form och design och hur vi kommunicerar kring dessa. Gestaltning är ett bra begrepp i det sammanhanget då det berör hur det formade skapar och kan förmedla mening. Utredningens försök att samla begreppen till ett gemensamt område riskerar dock att försvåra både definitionen och fortsatt utvecklingsarbete. Vi tror att man behöver skilja på människan i rummet och människan i relation till tingen.

I linje med detta tror vi att det är betydligt mer effektivt att arbeta inom och med befintliga strukturer och myndigheter än att skapa nya. Nedan följer några exempel på hur detta arbete kan utvecklas.

Boverket skulle kunna få ett tydligare uppdrag kring arkitekturfrågorna. Det skulle skapa förutsättningar för både de effekter som efterfrågas med en riksarkitekt och ett tvärsektorielt genomslag för frågor som berör olika dimensioner av hållbarhet inklusive den sociala hållbarheten.

ArkDes kan få kompletterande uppdrag för ett bredare anslag än enbart det fysiska formgivandet, särskilt i utvecklingsfrågor.

Akademiska Hus kärnverksamhet, kunskapsmiljöer och hur de verkar och bäst utformas, har många gemensamma drag med utveckling av en gestaltad livsmiljö. Bolaget bidrar därför gärna med former och organisation kring ett sådant område.

Statens konstråds uppdrag kring hur konstnärliga processer kan utgöra stöd i utveckling av bostadsområden med demokratiskt underskott är ett annat exempel på en bredd i angreppssätten kring gestaltungsfrågor i anslutning till fysiska miljöer som kan vara en förebild.

3. De föreslagna nationella målen

De föreslagna nya nationella målen presenteras i kapitel 6. Där står att det övergripande målet med den nationella politiken för arkitektur, form och design ”är att områdets inflytande ska stärkas och därmed bidra till formandet av en långsiktigt hållbar och väl gestaltad livsmiljö. Den statliga politiken för arkitektur, form och design ska aktivt främja:

- en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö,
- ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma,
- ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller, för en starkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön och
- en bred och tvärsektoriell kunskapsutveckling inom utbildning samt för utövare och aktörer inom området gestaltad livsmiljö.”

3.1 Kommentarer till de föreslagna målen

Akademiska Hus AB välkomnar de föreslagna målen i stort och vill särskilt poängtera att mål som betonar att den byggda miljön ska vara långsiktigt hållbar och statens roll som förebild bör få stort utrymme i den fortsatta beredningen. Därtill ser Akademiska Hus gärna att frågor som rör de gemensamma kunskapsmiljöerna får starkt betydelse i målen.

4. Inrättande av en ny myndighet

Utredningen föreslår i kapitel 7 inrättande av en ny myndighet som ska utveckla och driva politiken för arkitektur, form och design. Myndigheten ska bland annat samarbeta, stimulera, debattera och följa upp statens förebildlighet. Utredningen föreslår också att Statens centrum för arkitektur och design (Arkdes) ombildas till den nya myndigheten. Enligt förslaget ska den nya myndigheten även vara en mötesplats, påvisa nyttan med arkitektur, ansvara för ett pedagogiskt uppdrag med bibliotek och forskning samt att på olika sätt vara ansvarig för att perspektivet gestaltad livsmiljö hanteras och används i det offentliga rummet.

4.1 Kommentarer till förslaget om inrättande av en ny myndighet

Akademiska Hus AB avstyrker förslaget i sin nuvarande form om att inrätta en ny myndighet med det mycket omfattande och övergripande ansvar som föreslås i utredningen. Myndighetens föreslagna verksamhet samt gränsdragningar till andra statliga verksamheter (såväl myndigheter som statligt ägda bolag) är inte tillräckligt utredda i dagsläget och vi tror att det finns andra former som kan utvecklas ur befintliga strukturer som mer effektivt kan verka för de mål som ställts upp.

5. Inrättande av en riksarkitekt

I kapitel 8 föreslås inrättande av en riksarkitekt placerad på Statens fastighetsverk (SFV). Utredningen förslår även att SFV bör få ett särskilt ansvar för att utveckla samverkan kring arkitektonisk kvalitet i statligt byggande och fastighetsförvaltning.

5.1 Kommentar till förslaget om inrättande av en riksarkitekt

Akademiska Hus AB avstyrker förslaget om att inrätta en riksarkitekt med placering på Statens fastighetsverk. I linje med de föreslagna målen i utredningen bör utformningen av den gestaltade livsmiljön i hög grad präglas av dialog och förebildlighet samt stärkt kvalitet. Inrättandet av en riksarkitekt med ansvar för samordning riskerar att leda till en ensidig utformning, trots att betänkandet betonar helhetssyn i sin målbild för området. Därutöver består statens fastighetsinnehav av ett stort antal olika typer av fastigheter, varav Statens fastighetsverk endast arbetar med en del av dessa. Att placera en riksarkitekt i en av de statliga organisationer som äger och förvaltar fastigheter riskerar leda till en ensidig syn på statens fastighetsinnehav.

6. Samverkan mellan statliga byggherrar, förvaltare och myndigheter

I kapitel 8 föreslår utredningen en utvecklad samverkan mellan statliga byggherrar och förvaltare, i första hand genom Samverkansforum. Därutöver föreslås inrättandet av en särskild fond till stöd för utveckling av området arkitektur, form och design. Fonden är tänkt att finansieras genom att en liten del av vinsten eller omsättningen i vissa statliga verksamheter årligen tillförs fonden. Enligt förslaget ska fonden administreras av en särskild stiftelse. Dessutom presenteras det tidigare regeringsuppdraget *Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer* som Arkdes, Boverket, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd samverkat kring. I anslutning till detta refereras ett förslag från Statens konstråd om att stärka statens möjligheter att agera förebildligt genom att komplettera instruktioner till statliga bolag och myndigheter med ett uppdrag att verka för god gestaltning vid planering och byggande av gemensamma livsmiljöer. Statens konstråd föreslår även att de ska ansvara för samordning mellan berörda myndigheter och bolag.

I anslutning till Statens konstråds förslag föreslår utredningen att roll- och ansvarsfördelningen mellan de myndigheter som ska delta bör klarläggas. Utredningen nämner dock inte specifikt om de statliga bolagen ska inkluderas i denna översyn.

6.1 Kommentar till förslagen om samverkan mellan statliga byggherrar, förvaltare och myndigheter

Akademiska Hus ställer sig positiv till att en samordning med övriga statliga bolag kan behöva stärkas och att Samverkansforum kan vara en möjlig arena. Däremot avstyrker Akademiska Hus förslaget om inrättande av en särskild fond där medel tas från omsättningen av de statliga bolagen. Att inrätta en särlösning för området arkitektur, form och design kommer sannolikt att leda till liknande ekonomiska kompensatoriska förslag från andra områden som berörs av de statliga fastigheternas verksamhet. Därmed

är mycket litet vunnet eftersom det minskar möjligheten att finansiera verksamhet över statsbudgeten.

Akademiska Hus avstyrker även de två förslagen från Statens konstråd. Att på detta sätt införa särskilda uppdrag till de statliga bolagen motsvarande de som ges till de statliga myndigheterna, är en avvikelse från statens ordinarie styrning av de statliga bolagen. Att därutöver inordnas under en samordning av Statens konstråd i frågor som rör gestaltning skulle försvåra för Akademiska Hus att ha en löpande dialog med kunder, kommuner och andra fastighetsägare kring utformningen av de stora fastighetsinnehav som Akademiska Hus förfogar över.

7. Uppdrag till statliga myndigheter att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design

Utredningen föreslår i kapitel 8.5.9 att vissa statliga myndigheter ska ha ett särskilt ansvar att verka för kvalitet inom arkitektur, form och design och att dessa ska ta fram särskilda program för området. I utredningen står det också att särskilda uppdrag bör läggas på ett urval av fastighetsförvaltande statliga myndigheter och bolag. Vilka dessa bör vara nämns dock inte.

7.1 Kommentar till förslagen om uppdrag till myndigheter att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design

Den otydliga skrivningen i utredningen angående såväl vilka myndigheter och bolag som bör få uppdrag som vad dessa uppdrag ska innehålla, gör det svårt att uttala sig om förslaget. Om förslaget handlar om att förhålla sig till de grundläggande och generella förslag som utredningen för fram kring den statliga arkitekturpolitiken har Akademiska Hus inget att invända annat än förslaget ovan om att lägga större vikt vid kunskapsmiljöer. Om det däremot handlar om mer detaljerade krav på utformning och processer för detta avstyrker Akademiska Hus förslaget. Vårt förslag om att lyfta arkitekturfrågor inom nuvarande Boverket ska inte tolkas som ett tillstyrkande av denna typ av styrande program för arkitektur med mera.

8. Förslag om bättre stöd till exportfrämjande åtgärder för arkitektur, form och design

Utredningen föreslår ökade resurser till främjande organisationer som Svenska institutet och Business Sweden för samordning och planering för att sprida god svensk arkitektur, form och design i världen med syftet att stärka exporten.

8.1 Kommentar till förslagen om bättre stöd till exportfrämjande åtgärder för arkitektur, form och design

Akademiska Hus har inget att invända mot förslaget om ökat stöd till främjande organisationerna och vill även i detta sammanhang framhålla den kompetens som Akademiska Hus har byggt upp på området kunskapsmiljöer. Dessa kunskapsmiljöer kan med fördel användas som grund för internationella insatser där Sverige kan visa upp god kompetens.

9. Förslag om kunskap kompetens och samverkan

I kapitel 10 betonas insatser för hur en bred kunskapsutveckling inom hållbart samhällsbyggande kan kopplas till utbildning på olika nivåer. Utredningen tar bland annat upp betydelsen av olika gestaltande ämnen i grund- och gymnasieskolan. Därutöver lyfter utredaren särskilt fram skolmiljöerna och hur deras utformning och arkitektur kan stödja den pedagogiska miljön. Utredaren betonar att kompetensen om hur man bygger goda skolmiljöer behöver stärkas. Även forskningens betydelse för utvecklingen och för nya innovationer betonas.

Utredningen föreslår att regeringen i kommande forskningsproposition säkerställer en långsiktig finansiering av de nätverk inom arkitekturforskning som tidigare finansierats av forskningsrådet Formas. Därutöver förespråkar utredningen en satsning på kunskapsuppbyggnad om det hållbara samhället genom en särskild utlysning av forskningsmedel riktad mot gestaltad livsmiljö.

9.1 Kommentarer till förslagen om kunskap kompetens och samverkan

Akademiska Hus har i sak inget att invända mot satsningar på ökad kunskap inom området, men tycker att utredningen delvis har förbisett det stora arbete som redan görs kring framför allt kunskapsmiljöer för högre utbildning. Forskning och innovation. Som det enda bolaget i landet som specialiserat sig på dessa kunskapsmiljöer vill Akademiska Hus ta tillfället i akt att påtala att bolaget har lång erfarenhet av kunskapsmiljöer och att denna kompetens gärna ställs till förfogande i regeringens fortsatta arbete. Akademiska Hus arbete med exempelvis nya innovativa klassrumslösningar, campusmiljöer som ser till hela människan samt en tydlig interaktion mellan stad och campus bör komma fler typer av utbildningsmiljöer till godo.

Akademiska Hus ser ett behov av ett stärkt arbete med forskning och innovation inom arkitektur och hela området gestaltad livsmiljö. Det rör allt från utveckling av enskilda undervisningslokaler och forskningsmiljöer till samspelet mellan lärosäten, forskningsinstitut, allmänna ytor och företag

För att möta de stora utmaningar som vi står inför kommer det att krävas forskning om den byggda miljöns betydelse för forskning, utbildning och innovation samt insatser för att främja utveckling av detta. De goda svenska kunskaper som redan finns bör tas tillvara för att samtidigt stärka den svenska högskolesektorn och bidra till att dessa kunskaper kan exporteras i form av tjänster och produkter till andra länder.

Göteborg
2016-02-29

Kerstin Lindberg Göransson
Vd, Akademiska Hus AB